

РЕЦЕНЗИЯ

на проф. д-р Цветан Илиев по процедура за придобиване на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.8 „Икономика“, научна специалност (докторска програма) „Финанси, застраховане и осигуряване“.

Кандидат по процедурата: ДЖЕНИС СИНА

Тема на дисертационния труд: „Арбитражът като форма на алтернативно разрешаване на спорове и приложението му при финансови спорове“ („Arbitration as a form of alternative dispute resolution and its application in financial disputes“)

НАУЧНИ РЪКОВОДИТЕЛИ: Проф. д. н. Маринела Деливерска

Проф. д-р Люпчо Стойчески

1. Общо представяне на получените материали

Настоящата рецензия е изготвена на основание Заповед № 259 / 27.06.2023 г. на Ректора на Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ) – проф. д-р ю. н. Борис Велчев, в съответствие с чл. 4 (2) от Закона за развитие на академичния състав в Република България и чл. 30 (2) на Правилника за прилагане на този закон, както и в съответствие с чл. 47 (7) от Правилника за приемане и обучение на докторанти във ВУЗФ.

Предоставената ми документация по конкурса включва: дисертационен труд на тема „Арбитражът като форма на алтернативно разрешаване на спорове и приложението му при финансови спорове“, автореферат, списък с научни публикации, резюмета на публикациите за участие в процедурата, справка за изпълнение на наукометричните изисквания, CV, декларация за авторство и добросъвестно разработване на дисертационния труд. В изпълнение на изискванията на чл. 6 (1) и (2) от ЗРАСРБ са налице доказателства за притежавана ОКС „Магистър“.

Представеното ми дава основание да посоча, че са спазени нормативните изисквания за допускане до участие в процедура по защита на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторант Дженис Сина е родена на 21.02.1995 г. в Албания. В периода 2016 – 2019 г. завършва ОКС „Магистър“ в юридическия факултет на в Тирана, а от януари 2020 г. е лицензиран адвокат.

Към днешна дата работи като практикуващ адвокат и като асистент в департамент по философия към факултет „Социални науки“ на университета в Тирана. Владее писмено и говоримо английски и използва италиански, испански и френски език.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Избраната от докторант Дженис Сина изследователска област е актуална с оглед на все по-широкото разпространение на практиката на арбитражното решаване на спорове от обществен и икономически характер днес. Както подчертава докторантът арбитражът е форма на алтернативно разрешаване на спорове, при която безпристрастен арбитър взема окончателно и обвързващо решение за разрешаване на спор между страните. Арбитражната практика се използва като алтернатива на съдебния процес за разрешаване на спорове без участието на съдилищата. Неговото разпространение се дължи на това, че страните се съгласяват подобно решаване на спор чрез арбитражно споразумение или клауза в договор, свързана с разрешаването на спорове.

В дисертационния си труд докторант Сина отстоява тезата, че арбитражният процес обикновено е по-бърз от съдебното производство, може да бъде по-евтин и да предложи повече гъвкавост на компаниите, а арбитражните решения обикновено не са публични и могат да бъдат поверителни и по-лесни за изпълнение. Това се дължи на факта, че арбитражът е процедура, при която даден спор се предава по споразумение на страните на един или повече арбитри, които вземат обвързващо решение по спора. Когато избират арбитраж, страните предпочитат частна процедура за разрешаване на спорове, вместо да се обърнат към съда.

Целта на дисертационното изследване е да се представи арбитражът като форма на алтернативно разрешаване на спорове, която предлага по-висока степен на справедливост посредством участието на безпристрастна трета страна без неоправдани разходи или забавяне. По-конкретно, докторант Сина заявява намерение да установи и проучи разликите между арбитража и другите форми на алтернативно разрешаване на спорове.

С оглед на така дефинираната цел **предмет** на докторската дисертация е определянето на съдържанието на арбитража като процес за алтернативно разрешаване на общи и финансови спорове, а нейн **обект** е арбитражната процедура при общи и финансови спорове.

4. Познаване на проблема

Добро впечатление прави обстоятелството, че докторант Сина е запозната с работките по изследвания от нея проблем на редица чуждестранни автори. Тя уместно подчертава, че въпреки огромния обем изследвания по тази проблематика, винаги възникват нови аспекти. От представеното в изложението на дисертационния труд мога да

констатирам, че докторантът демонстрира познания в различните аспекти на изследвания проблем и това дава възможност да вникне в дълбочина в него.

5. Методика на изследването

За постигането на дефинираната в разработката цел докторант Дженис Сина използва адекватни изследователски методи: индукция и дедукция, сравнителен анализ, описание на явления и процеси и логическо моделиране. В значителна степен те дават възможност да се постигнат изследователските задачи.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с общ обем от 161 стандартни страници и съответства на предмета, обекта и целта на изследването. В структурно отношение той се състои от: въведение, изложение в четири глави, заключение и библиографска справка, включваща 115 източника само на английски език. При прегледа на структурата на дисертацията се забелязва един сериозен дисбаланс между отделните елементи на изложението – първа глава 51 страници, втора 32, трета 9 страници и четвърта 42 страници. На пръв поглед от представеното в съдържанието е логично втора и трета глава да се обединят и така да се постигне относително по-добре балансирана структура.

Първа глава на дисертацията поставя теоретичната рамка на изследването. В нея докторант Сина прави преглед на известните теории за арбитража, като условни ги разделя в две групи: съдебни и политически. На основата на тази класификация е направен опит за извеждане на характерните белези на арбитража като процес на изслушване и решаване на спор или разрешаване на различия между страните от лице или лица, избрани или съгласувани от тях. Дадена е също така авторова трактовка за механизма на провеждане на арбитражен процес в конкретни стъпки. По-конкретно е представена последователността от действия при съдебен арбитраж, договорен арбитраж и при арбитраж чрез уговорка.

В тази част на изложението заслужават внимание представените видове арбитраж с техните специфични особености. Нещо повече, извършен е сравнителен анализ на техните предимства и недостатъци за участниците. Това ми дава основание да определя Дженис Сина като запозната с този вид процедури и споразумения.

Глава втора от дисертационния труд е посветена на арбитражното споразумение. Докторантът го представя като споразумение на страните да предадат на арбитраж всички или определени спорове, които са възникнали или могат да възникнат между тях във връзка с определено правоотношение, независимо дали то е договорно или не. В контекста на това разбиране е направено разграничение според което арбитражното споразумение може да бъде под формата на арбитражна клауза в договор или под формата на отделно споразумение.

В тази част на изложението подробно са представени: целта на арбитражното споразумение, предимствата и недостатъците при подписването му. Направен е преглед на видовете арбитражни споразумения, като са отчетени положителните страни и недостатъците им.

Трета глава насочва вниманието на докторант Сина към представяне на спецификата на арбитражното производство. Като съдържание тя е много близка и, според мен, може да бъде параграф от втора глава. Основание за това мое твърдение е твърде ограниченият ѝ обем – само 9 страници. За дисертационно изследване този обем е неприемлив за такъв структурен елемент.

В четвърта глава докторант Сина прави опит за практическа ориентация на дисертационното изследване, като разглежда механизма на използване на арбитража при финансови спорове. Направена е характеристика на процедурата, установени са предпоставките за предпочитането ѝ при финансови спорове, както и са направени препоръки за нейното усъвършенстване.

Докторант Сина демонстрира добри познания по отношение на практиката на арбитражното решаване на спорове в областта на международните финансови отношения и банкиране. Характеризирана е ролята на международни финансови институции в този процес.

Представените в заключението на дисертацията изводи ми дават основание да определя докторант Дженис Сина като автор с критичен изследователски поглед върху проблемите на арбитражното решаване на спорове.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Посочените в справката научни приноси на докторанта приемам, че съответстват на показаното в дисертационния труд.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

За оформен изследователски поглед говорят и научните публикации по темата на дисертационния труд, в които са популяризирани идеите на автора – три статии. Посоченото изследователско творчество на автора съответства на изискванията на процедурата за придобиване на ОНС „доктор”.

9. Лично участие на докторанта

Представените на вниманието на научното жури дисертационен труд, автореферат и публикации на докторант Йованова приемам като лично достижение на автора. Посочените в библиографската справка литературни и информационни източници са използвани коректно.

10. Автореферат

Авторефератът е разработен съгласно изискванията и притежава всички необходими реквизити за една подобна разработка. Той отразява напълно структурата и съдържанието на дисертацията. Неговият обем е 36 стандартни страници.

11. Критични забележки и препоръки

Както всяка подобна разработка, така и представената от докторант Дженис Сина дисертация притежава и някои недостатъци. Такива са:

1. Превес на описателното пред аналитичното представяне на проблема.
2. Дисбаланс между структурните елементи.
3. Съотношение между теоретична и практическа част – 80/20 %.

Посочените недостатъци не омаловажават постигнатото в дисертационното изследване. Те имат за цел да насочат вниманието на докторанта към повече прагматика в изследванията, която ще оформи в по-висока степен аналитичния ѝ подход.

12. Лични впечатления

Не познавам докторанта и нямам лични впечатления от нея. При изготвянето на моето становище съм се ръководил единствено от представеното в дисертационния му труд и неговите публикации.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Основната препоръка, която отправям към докторант Сина, е да задълбочи своите изследвания в областта на арбитражните процедури като изследва практиката на различни страни.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, считам че докторант Дженис Сина отговаря на наукометричните и законови изисквания за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” в „Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика (финансови пазари)” и притежава необходимите професионални и личностни качества. Поради това убедено **давам своята положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури **да присъди** образователната и научна степен „Доктор“ на Дженис Сина.

Дата: 14.08.2023 г.

Подпис:

/проф. д-р Цветан Илиев/